

**Leidraad
Doorontwikkeling
Participatie**

**Zo doen we dat in
Sittard-Geleen!**

Participatie is ons uitgangspunt

Al jaren

Sittard-Geleen is van de samenleving. [Het deelnemen van de samenleving in de opgaven van Sittard-Geleen is voor ons als gemeente een belangrijke waarde.](#) We vinden het in Sittard-Geleen belangrijk dat iedereen moet kunnen meedenken, waar mogelijk meebeslissen en meedoen. De kwaliteit van oplossingen wordt hiermee vergroot omdat verschillende perspectieven, kennis en creativiteit worden toegevoegd. Participatie -het deelnemen van de samenleving- is daarom reeds jaren van belang in Sittard-Geleen (zie bijlage 1).

[Inwoners, organisaties en bedrijven zijn zelf ook steeds meer in beweging.](#) Zij nemen zelf al het initiatief om iets te doen wat de overheid tot dusver deed of naliet. Ze zetten zelf de stap op hun eigen manier. De gemeente ontwikkelt in deze richting haar eigen rol en positie door, naar een deelnemer in de samenleving die ontwikkelingen en initiatieven mee mogelijk maakt en faciliteert. Betrokken maar bescheiden, niet op de voorgrond maar ook niet volledig op de achtergrond.

Participatie bij de uitwerking van opgaven in Sittard-Geleen is zo reeds jaren gemeengoed. Het juist benutten van de energie uit de samenleving vraagt voor onze gemeente geen radicale transitie, maar het [vermogen om ons steeds zo goed mogelijk te verhouden tot wat zich in de samenleving afspeelt.](#) Energie in de samenleving meer de *ruimte* geven betekent mogelijk ook flexibiliseren van de eigen patronen, procedures en regels.

[De kijk op participatie vormen wij samen met de samenleving.](#) Vanuit actuele participatieve ervaringen (zoals opgavegericht werken, Trots op onze Tuin en de Toekomstvisie 2030) zijn waarden uit de praktijk toegevoegd. In 2022 hebben we deze waarden voor participatie opgetekend in een [presentatie 'Participatie in ontwikkeling'](#). In gesprekken met de samenleving, met de ambtelijke organisatie en ook met de raad heeft reflectie hierop plaatsgevonden (zie bijlage 2).

De waarden voor participatie zijn verbonden met onze [organisatievisie](#), met als inzet om verder door te ontwikkelen naar een gemeente (raad, college en ambtelijke organisatie) die 'van buiten naar binnen werkt'.

De voorliggende [leidraad 'Doorontwikkeling Participatie'](#) geeft de actuele positie aan van participatie voor Sittard-Geleen.

Zo doen we dat!

Positie en visie

We willen als gemeente gelijkwaardig samenwerken en beslissen met inwoners, organisaties en bedrijven in Sittard-Geleen.

We staan daarbij open voor vernieuwing, stellen ons dienstbaar op en nemen waar nodig verantwoordelijkheid. Essentieel bij gelijkwaardig samenwerken en beslissen is het respect voor elkaars rollen en bevoegdheden.

Participatie is in dit perspectief geen eenmalige actie. Het evolueert naar een *doorlopende samenspraak met de samenleving*, een investering in de lange termijn relaties. Dit is niet vrijblijvend, dit vraagt commitment van inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente. Als samenleving handelen en investeren wij in de richting van dit commitment en spreken elkaar daar op aan.

In relatie

Met de samenleving

In deze relatie:

- **Maken we duidelijk wat de ruimte voor participatie is:** Per opgave is helder welke ruimte er is om samen te werken en mee te beslissen. De gemeente heeft ook haar wettelijke taken en blijft het algemeen belang afwegen¹. Per opgave bepalen we de mate van participatie en onze rollen daarbij.
- **Zijn we een participatieve gemeente:** Participatie zien wij als het laten deelnemen van de samenleving bij de opgaven in Sittard-Geleen; inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente. *Samen* formuleren we de doelen voor Sittard-Geleen, geven we vorm aan beleid en voeren we uit. Uit de variëteit van participatievormen bepalen we in samenspraak met de samenleving de meest passende werkwijze voor samenwerken.
- **Werken we samen in een lerend netwerk:** Door samen te werken als samenleving benutten we de kracht en creativiteit bij de inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente. We geven meer ruimte voor goede ideeën die bijdragen aan de doelen voor Sittard-Geleen. In de voorbereiding, uitvoering en evaluatie. Op deze wijze ontstaan betere voorstellen en sluiten beleid en uitvoering beter aan bij de praktijk of het gebied.
- **Voeren we samen uit, in gedeelde verantwoordelijkheid:** Soms voert de gemeente zelf uit, veel vaker zal dat samen met of door de andere partners gebeuren. Altijd in onderlinge afstemming. Daarnaast wil de gemeente initiatiefnemers van ideeën en voorstellen waar nodig ondersteuning bieden, zonder dat zij het initiatief overneemt.

¹ De gemeente is een democratisch gelegitimeerd bestuursorgaan, heeft haar wettelijke taken en kent waarden die beschermd moeten worden. Dat levert rolwisseling op tussen de representatieve en participatieve overheid.

Deze kijk op participatie veronderstelt dat mogelijk autonomie wordt ingeleverd aan de eigen beslissings- en uitvoeringsbevoegdheid van de gemeente en bestuur (college en gemeenteraad). Dit vraagt een houding waarin wij **controle loslaten en transparant zijn** om inwoners, organisaties en bedrijven invloed te geven in het besluitvormingsproces.

Niet alle opgaven lenen zich voor participatie. Een gedeelde samenwerking is niet zinvol als op voorhand niet tegemoet kan worden gekomen aan de belangen van betrokkenen. Of bij situaties waar de gemeente transparant haar rol moet pakken op het gebied van handhaving en toezicht. De behoefte aan participatie bij opgaven wordt zodoende afgewogen. **Participatie is ook duidelijk zijn over wanneer niet.**

Met principes

Als leidraad voor participatie

Vijf principes voor participatie zijn voor ons leidraad en bieden duidelijkheid voor de samenleving (inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente) over de inzet:

1. De opgaven die participatief worden opgepakt, zijn **in lijn met de doelen van de samenleving**. Deze doelen voor Sittard-Geleen² zijn geformuleerd door inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente en worden vierjaarlijks geactualiseerd.
2. De opgave **doet er toe en is beïnvloedbaar**. De opgave wordt qua belang door de samenleving herkend en geverifieerd; zonder participatie is het effect niet mogelijk of suboptimaal. Er wordt geen participatieproces gestart wanneer niets te beïnvloeden valt (anders voldoet het reguliere democratische proces)³.
3. De basishouding bij het voorbereiden en realiseren van de maatschappelijke opgaven is: **gelijkwaardig samenwerken** met inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente³. De samenleving is betrokken bij het initiëren, voorbereiden, uitvoeren en evalueren van opgaven.
4. De **vorm en organisatie van de participatie** wordt in een open en gelijkwaardig gesprek samen met de samenleving bepaald. Onderwerpen zijn tenminste: gedeeld belang, elkaars belangen, rollen, taken, verwachtingen en wat wel en niet ter discussie staat of mogelijk is. De gemeente benoemt voor zichzelf de passende rol(len).
5. De inzet van de gemeentelijke medewerkers en bestuurders voorziet in een **gelijk en transparant speelveld** (gelijkheid). Afspraken, aanpak, besluitvormingsproces, mate van invloed, informatie en communicatie zijn vooraf en op begrijpelijke wijze inzichtelijk.

² Momenteel is dit in Sittard-Geleen de Toekomstvisie 2030, 'de doelen van de samenleving'.

³ Participatie van de samenleving heeft nut indien ook ruimte is om gelijkwaardig samen te werken en te beslissen. Soms is die ruimte er niet of onvoldoende; bijvoorbeeld bij wettelijke taken waar de gemeente ook geen keuze heeft. Dan leggen we uit waarom daar (nu) geen ruimte voor is.

Uitvoering

We nemen voorsprong

We nemen een voorsprong op de modernisering van participatie zoals deze landelijk wordt ingezet⁴. Het verschil met wat we al deden:

We spreken het uit.

Sittard-Geleen is van de samenleving, en daarom bouwen we daar sámen aan. Met inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente. De *doelen* zijn door de samenleving geformuleerd en gedragen. Ook bij de uitvoering van deze *doelen* in opgaven, is het deelnemen van de samenleving het uitgangspunt⁵.

We maken het klein.

Opgaven manifesteren zich veelal op het schaalniveau van gebieden, daar waar mensen wonen, werken, leren en recreëren. Een gebiedsgerichte benadering geeft opgaven een zichtbare context, meer persoonlijke betekenis en brengt daarmee energie bij betrokkenen. Vanwege de verwevenheid van opgaven levert een gebiedsgerichte aanpak ook logische samenhang.

We maken het tastbaar.

We stellen ons continue participatie voor in de gebieden in Sittard-Geleen. Met de doelen van de samenleving als richtinggevend, werken we samen aan opgaven (sociale, economische en ecologische). Het geheel van inzet in de gebieden, geeft uitvoering aan de *doelen* van Sittard-Geleen⁶.

Ontwikkeling organisatie

Onze inzet

De gemeentelijk organisatie groeit mee in de doorontwikkeling van participatie. Wij faciliteren het samenspel tussen inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente met mensen en middelen. Onze belangrijkste inzet daarbij:

Wij zijn waarden-gedreven

- De samenleving geeft de richting. De opgaven die we samen oppakken, zijn in lijn met 'de doelen van de samenleving'.
- De opgaven zijn beïnvloedbaar.
- We werken gelijkwaardig samen; inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente.

⁴ Van rijkswege wordt op verschillende wijzen ingezet op de modernisering van participatie. Zo is in het wetsvoorstel 'Versterking participatie op decentraal niveau' voorgesteld om de inspraakverordening te verbreden naar een participatieverordening, waarin naast de betrokkenheid van inwoners bij de voorbereiding, ook de betrokkenheid bij de uitvoering en evaluatie van beleid wordt geregeld. Het uitdaagrecht, als specifieke vorm van participatie, is onderdeel van dit wetsvoorstel. Participatie is ook bij de Omgevingswet één van de middelen die nodig zijn om beoogde veranderingen mogelijk te maken.

⁵ Inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente zijn (op basis van de Toekomstvisie 2030) een maatschappelijk contract aangegaan. Hierin zijn afspraken gemaakt over de (wijze van) uitvoering.

⁶ Een gebiedsgerichte aanpak kent geen *one-size-fits-all* benadering. Op basis van karakteristieken, thema's en partners in het gebied, wordt maatgericht en in samenspraak met de samenleving de meest passende participatievorm bepaald. Momenteel wordt geëxperimenteerd met deze werkwijze in 4 gebieden (zogenoemde Ontwikkelpaden); Sittard West, Sittard Centrum, Geleen Centrum, Geleen Zuid. In de Ontwikkelpaden wordt dat wat in de samenleving relevant is in samenhang gebracht.

Wij zijn opgavegericht⁷

- Opgaven die om een antwoord vragen, ontstaan (met) buiten.
We benaderen deze opgaven van de samenleving vanuit vertrouwen.
- De route naar oplossingen en de vorm van participatie bepalen we samen.
- De samenleving maakt de vertaling van haar eigen doelen.
Binnen kaders vooraf, indien je die kunt motiveren.
- We leven ons in. Werken vanuit 'wat de opgaven nodig hebben'
(in plaats van wat allemaal moet). De samenleving in de lead; wij durven loslaten.

Wij zijn een participatieve overheid

- Alles wat we doen, is voor de samenleving.
- (Met) buiten werken is ons uitgangspunt. Mensgericht en met persoonlijk contact.
Waar nodig nemen wij verantwoordelijkheid.
- We werken (team-overstijgend) samen, denken lateraal, handelen ondernemend en betrekken onze collega's. We zijn één overheid.
- We zijn een betrouwbare partner in het samenspel met buiten.
We erkennen fouten van het verleden.

We passen toe

En verankeren

Voorliggende leidraad geeft de positie aan van participatie voor Sittard-Geleen. De positie van participatie verankeren we in het [Participatiekader 2023](#) en de [Participatieverordening Sittard-Geleen](#)⁸.

Met deze positie als basis, vindt continue uitwerking plaats naar invulling en vorm van participatie op de niveaus van [marco](#) (doelen voor Sittard-Geleen), [meso](#) (gebiedsgerichte aanpak) en [micro](#) (initiatieven en projecten).

Voor de uitwerking van de participatie op deze niveaus is een handvat voor participatie gebouwd⁸, met thema's als: Het organiseren van de samenleving, de organisatie van de overheid, de definitie van de inhoud, proces, vorm van participatie, de wijze van interactie, informatie en communicatie.

⁷ Waarin programma's, projecten & routinematig werk renderen.

⁸ Participatiekader 2023 en Participatieverordening Sittard-Geleen.

De samenwerking met inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente definiëren we in het Participatiekader 2023; dit geeft scherpte bij het toepassen van participatie in de opgaven in Sittard-Geleen.

De Participatieverordening Sittard-Geleen verankert de positie en afspraken op welke wijze participatie kan en moet plaatsvinden.

Bijlagen

Bijlage 1. Participatie tot dusver

Bijlage 2. In gesprek

Bijlage 1. Participatie tot dusver

De ambitie voor participatie is al genoemd in de [Kadernota 2015](#). Vervolgens is deze uitgewerkt in het Programmaplan Inwonersparticipatie en toegepast in wijkgericht werken: 'Samen bouwen aan Sittard-Geleen'. Hierna verscherpt in het coalitieakkoord [Samen Duurzaam \(2018\)](#) en als werkwijze doorgezet in de verschillende [begrotingen](#). De participatie-ambitie is verfijnd in coalitieakkoord [Samen zorgvuldig, verbindend doorpakken \(2022\)](#).

Kadernota Sittard-Geleen 2015 Meepraten, meedoen en samenwerken zijn kernwoorden in de bestuursstijl van gemeente Sittard-Geleen. We willen inwoners, organisaties en bedrijven in staat stellen om mee te denken, te organiseren en te doen. Deze werkwijze is reeds jaren van belang in Sittard-Geleen, ontstaan uit de maatschappelijke behoefte om ook in een grotere gemeente gevoel te houden met wat er speelt op wijk- en dorpsniveau. Wijkgericht werken is een beproefde werkwijze om inwonersparticipatie in de stad op te sporen, te faciliteren, te stimuleren, mensen en zaken aan elkaar te verbinden, kennis te ontwikkelen en te delen.

Samen Duurzaam Sittard-Geleen 2018 Besturen voor, met en door de inwoners is voor gemeente Sittard-Geleen een speerpunt. Daar waar de gemeente zelf aan zet is als verantwoordelijke voor een taak wordt aangesloten bij bestaande netwerken in de samenleving, om daarmee meer integraal tot opbrengsten te komen. Vanuit deze werkwijze nemen inwoners, organisaties en bedrijven steeds meer zelf het initiatief. De rol van de gemeente is al doende veranderd in die van een gelijkwaardige partner met een ondersteunende rol, waar nodig met kaderstelling en budgetten.

Gemeentebegroting Sittard-Geleen 2021 De gemeente Sittard-Geleen heeft de uitgesproken ambitie om de samenleving ruimte én verantwoordelijkheid te geven in het samen werken aan een sterke stad. Met meer vertrouwen, betrokkenheid en draagvlak. In lopende processen - zoals de Toekomstvisie 2030 en de Omgevingswet - merken we aan alle kanten dat inwoners deze invloed graag willen hebben op visievorming, beleid en uitvoering. Zeker wanneer dat is gericht op hun directe leefomgeving. Dit past bij de veranderende rol van de overheid, waarbij de samenleving vooraf, tijdens en na het proces een rol en verantwoordelijkheid krijgt.

Samen zorgvuldig, verbindend doorpakken 2022 Sittard-Geleen is van de samenleving; haar inwoners, organisaties en bedrijven. Sittard-Geleen maken we daarom samen. Met meer eigenaarschap bij de samenleving en door nog betere samenwerking, willen we de ontstane afstand tussen gemeente en onze inwoners dichten. We besturen onze gemeente samen: minder vanuit het gemeentehuis en meer vanuit de gehele samenleving.

De [motivatie voor participatie](#) is divers. Zo is bijvoorbeeld de inbreng van inwoners goed voor de kwaliteit van de lokale democratie. Ook helpt het om beter beleid te maken, aangezien in de samenleving veel energie, kennis en expertise zit. Het echt betrekken van inwoners, organisaties en bedrijven brengt ook [gemeenschapszin](#) met zich mee; de samenleving gaat zélf aan de slag met allerlei zaken die verder reiken dan het eigenbelang.

In de periode vanaf 2015 is een aantal stappen gezet om participatie verder door te ontwikkelen. Opgavegericht werken en Trots op onze Tuin zijn daar voorbeelden van. Zo is een informatiedossier opgebouwd en zijn op onderdelen acties uitgevoerd ten dienste van de nieuwe organisatievisie. Medio 2020 is adviserend [aangesloten](#) bij actuele participatieve processen zoals de [Toekomstvisie 2030](#), de gemeentelijke [Omgevingsvisie](#) en de [Omgevingswet](#).

De ervaringen en adviezen in de deze processen over participatie vormen de basis voor een [geactualiseerde positie](#) (leidraad 'Doorontwikkeling Participatie'). Daarbij is weer aanvullend inzicht ontstaan op de gewenste wijze van de omgevingsorganisatie, de overheidsinitiatie, de wijze van overheidsorganisatie en een passende bestuurlijke en ambtelijke professionaliteit.

Bijlage 2. In gesprek

De kijk op participatie vormen wij in Sittard-Geleen samen met de samenleving. Ook de vraag hoe de inwoners, organisaties, bedrijven en gemeente zich naar elkaar willen verhouden, wordt daarbij beantwoord. Vanuit recente participatieve ervaringen (zoals opgavegericht werken, Toekomstvisie 2030 en de interactie in de Ontwikkelpaden) zijn waarden toegevoegd. De actuele stand van zaken van participatie is geordend in voorliggende leidraad.

In 2022-2023 is de positie van participatie als volgt [geverifieerd](#):

- Themasesie met college over 'doorontwikkeling participatie' (waarden en principes).
- Themasesie met directieteam over 'doorontwikkeling participatie' (waarden en principes, verbinding met organisatieontwikkeling, toepassing in ontwikkelpaden).
- Themasesie gemeenteraad over 'doorontwikkeling participatie' (informereren en reflecteren).
- Raadsessies participatie 'institutionele veerkracht' en 'participatie' (verdiepen en bepalen acties).
- Coalitieakkoord (bevestigen activiteiten t.b.v. doorontwikkelen participatie).

De leidraad wordt [uitgedragen](#) in gemeenteraad en teams, en verbinding wordt gemaakt met de organisatieontwikkeling. Doorontwikkeling wordt sinds september 2022 ook gestimuleerd door de procesregisseur participatie.

Een meedenkende [interne begeleidingsgroep](#) is actief, alsmede een [externe begeleidingsgroep](#) (bestaande uit inwoners, organisaties en bedrijven). Daarnaast wordt gereflecteerd met een [raadswerkgroep](#). Verder vindt ook consultatie plaats met [Toekomstambassadeurs](#). In frequent terugkerende [inwonerspeilingen](#) en [dialoogsessies in de wijken](#) vragen wij of onze (participatieve) inzet nog passend is. Bovengenoemde gremia geven advies bij het (verder doorontwikkelen van) participatief werken in Sittard-Geleen.

Participatie groeit in Sittard-Geleen naar een 'doorlopende samenspraak' met de samenleving, een investering in de lange termijn relaties. [We blijven daarom in gesprek](#) over onze samenwerking en de mogelijke verbeteringen daarvan. 'Samen op pad te blijven' geeft meer vertrouwen in de gekozen participatieve aanpak, brengt meer eigenaarschap bij partners in de samenleving en levert minder kans op onbegrip bij de uitvoering.

In 2023 is gestart om de [participatie-accenten in het coalitieakkoord](#) (acties binnen m.n. thema 'Institutionele Veerkracht') samen uit te werken. Daarbij wordt ook aangesloten bij actuele participatieprocessen, zoals bijvoorbeeld Toekomstvisie 2030 en de Ontwikkelpaden en Omgevingsvisie.